

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI NA TEKSTILU

iz Etnografske zbirke Gradskog muzeja Karlovac -
pohranjene u Kamenskom

Dora Kušan
Arheološki muzej
Zagreb

Tekstil je izuzetno osjetljiv i vrlo brzo propada ako se ne čuva u dobrim uvjetima.

Tako je pogotovo u ratnim prilikama, kada su predmeti uništavani, odbačeni i izloženi neadekvatnim uvjetima okoline.

Veoma često je teško prepoznati vrijednost takvih predmeta, punih plijesni i nečistoća, ali, ako se na vrijeme i pravilno izvedu osnovni konzervatorski postupci, u većini je slučajeva predmete moguće spasiti. Na primjeru ratom stradale etnografske zbirke Gradskog muzeja Karlovac, pohranjene u Kamenskom, željela bih iznijeti neka iskustva stečena u njezinu spašavanju, o tipovima šteta, te o načinu kako smo organizirali i proveli konzervatorsko-restauratorske radove.

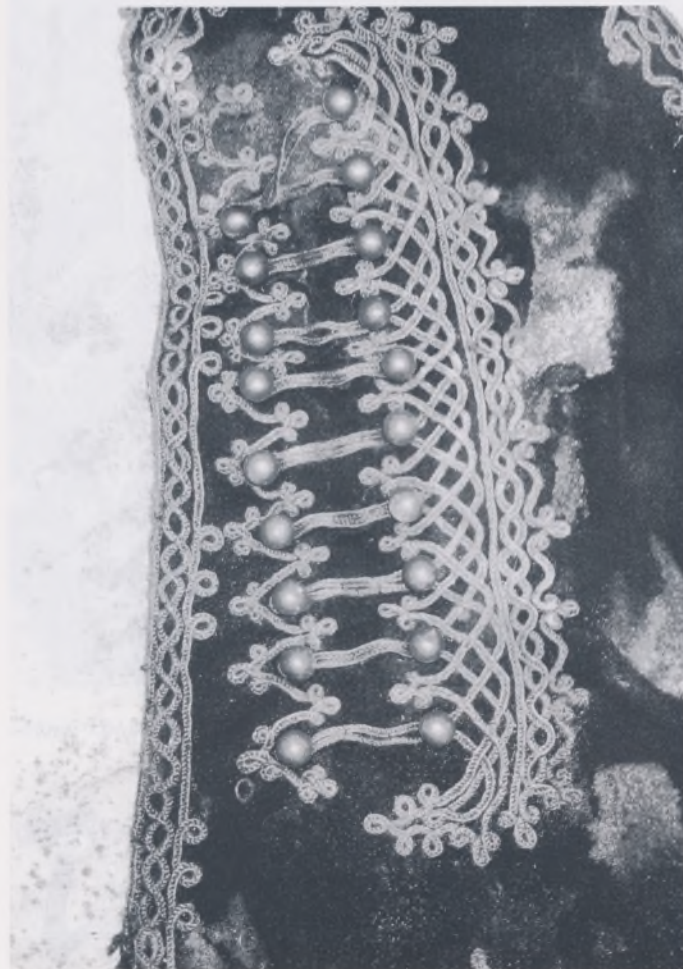
Zahvaljujući gospođi J. Mihalić i drugim djelatnicima Gradskog muzeja Karlovac, odmah nakon oslobođenja Kamenskog 1995., sve su tkanine prenesene u Galeriju Karas u Karlovcu.

Na poziv gospođe J. Mihalić, pregledala sam tkanine, te je na temelju ustanovljenog stanja organiziran daljnji tijek radova. Cijela je zbirka bila u izuzetno lošem stanju jer se dulje vrijeme nalazila u oštećenoj zgradi, gotovo na otvorenome. Osim šteta uzrokovanih neadekvatnim uvjetima okoline (visoka relativna vlaga, promjene temperature, danje svjetlo), bili su vidljivi i tragovi namjernog uništavanja, te djelovanja glodavaca.

Sve su tkanine bile vlažne, prekrivene plijesni i raznim površinskim nečistoćama. U većini slučajeva pravo stanje tkanina nije bilo vidljivo i teško je bilo, prije nego što se izvedu osnovni konzervatorski postupci, prognozirati koliko je predmeta moguće spasiti.¹

Za tekstilne predmete koji se nalaze u tako lošem stanju vrlo štetno djeluje promjena relativne vlage. Niti se tada stežu tj. rastežu, a pri tom ih "kretanju" ometaju čestice i nečistoće, koje se nalaze u njima, te dolazi do dodatnih oštećenja. U takvim je slučajevima važno predmete što prije očistiti, a do tada osigurati uvjete u kojima neće doći do znatnije promjene relativne vlage.

Površinske se nečistoće mogu odstraniti primjenom malog usisavača (na baterije), a daljnji postupak čišćenja izvodi se ovisno o stanju predmeta. Najbolji rezultati postižu se pranjem jer se u vodi niti šire, tj. nabreknu i

Dio prsluka prije konzervatorsko-restauratorskih radova

Dio prsluka poslije konzervatorsko-restauratorskih radova

pritom otpuštaju strane čestice i nečistoće.² Pranje treba izvoditi veoma pažljivo, jer je ono najrizičniji postupak u konzervaciji tkanina i, ako se nestručno izvodi i bez prethodne analize boja, mogu nastati nepopravljive štete. Odluku o pranju nekog predmeta, koja će ovisiti o vrsti tkanine i stanju u kojem se predmet nalazi, treba uvijek prepustiti stručnoj osobi. Specifičnost situacije u spašavanju zbirke tekstila iz Kamenskog nametnula je organizaciju tijekom radova. Uobičajeni redoslijed radova za svaki pojedini predmet nije bilo moguće organizirati s obzirom na to da je stotinjak predmet trebalo gotovo istodobnu i hitnu intervenciju. Odlučeno je da se postupak čišćenja, tj. pranja primijeni što je brže moguće na svim predmetima, te se tako zaustavi propadanje tkanina koje bi se zatim pohranile u adekvatnim uvjetima, a daljnji postupci provodili bi se ovisno o situaciji i sredstvima. Nakon detaljnog pregleda predmeti su podijeljeni u dvije grupe, ovisno o kompleksnosti radova koje na njima treba provesti. Prvu grupu predmeta činile su pretežno bijele lanene košulje, pregače i druge tkanine koje su bile u nešto boljem stanju. Za ove je tkanine organizirano pranje u Karlovcu³ a dio je tkanina i izbijeljen⁴. Nakon što su svi ti predmeti očišćeni, spriječeno je njihovo propadanje, te je daljnje konzervatorsko-restauratorske radove moguće provesti ovisno o prilikama. U drugu grupu izdvojeni su predmeti koji su bili u vrlo lošem stanju, te oni na kojima se nije mogao provesti jednostavan postupak pranja. To su bili uglavnom predmeti kao što su kaputi, prsluci, hlače i sl., koji se sastoje od najmanje dvije vrste tkanina (najčešće od vanjskog sukna i lanene ili pamučne podstave), koje je trebalo svaku zasebno tretirati kako bi se uklonile sve nečistoće i plijesni. Ovi su predmeti prevezeni u Zagreb⁵ i svi su oprani, a do sada je na 15 predmeta u potpunosti izvršen cijeli konzervatorsko-restauratorski posao (ravnanje tkanina rastezanjem u mokrom stanju, zatvaranje otvora i oštećenja podlaganjem nove tkanine i šivenjem svilenim nitima itd.). Za svaki predmet izrađen je detaljni izvještaj konzervatorsko-restauratorskih radova, koji sadržava i fotografije stanja prije, u tijeku i nakon izvedenih radova. Štete nanese zbirci tekstila u Kamenskom izuzetno su velike i dokaz su namjernog uništavanja predmeta u području koje je bilo pod srpskom okupacijom. Neki su predmeti odneseni, neki potpuno uništeni. Na sreću, veći dio zbirke ipak je moguće spasiti premda su za to potrebni zahtjevni i dugotrajni konzervatorsko-restauratorski radovi.

Literatura:

Mechthild Flury-Lemberg: *Textilkonservierung im Dienste der Forschung*, Abegg Stiftung, Bern, 1988.

Bilješke:

1. Nekoliko je predmeta bilo potpuno trulo, a od nekih su predmeta sačuvani samo dijelovi.
2. Pranjem se neutralizira i kiselost koja se može nataložiti na tkaninama.
3. Pranje je organizirala gospođa Jana Mihalić, prema uputama koje je dala Dora Kušan. Pranje je izvedeno nakon analize boja i upotrijebljeno je neutralno sredstvo za pranje.
4. Tkanine su izbijeljene pomoću sode i sredstava za izbjeljivanje Blankit (BASF).
5. Trideset predmeta preuzela je autorica ovog teksta.

Primljeno: 3.3.1997.

Summary:

Conservation and restoration work on textiles

Dora Kušan

Textiles are very sensitive and perishable if they are not kept in proper conditions, and it is very hard to recognise the value of objects that have been kept in inadequate conditions. The change in relative humidity is very harmful to textiles that are in poor condition.

The specific nature of the situation when rescuing the textile collection from Kamensko demanded a special organisation of the work. During the Patriotic War the textiles from the ethnographic collection of the Town Museum in Karlovac were moved for safekeeping to Kamensko. The whole collection was in a bad state because it was placed in a damaged building, almost out in the open air. It was decided to immediately begin the cleaning procedure on all items. The items were first divided into two groups, depending on the type of material and the complexity of the work required. A detailed report of conservation and restoration work was drawn up for every item with photographs of the condition of the items before, during and after the work was completed.

The damage to the textile collection at Kamensko was exceptionally great and it is proof of the deliberate destruction in the area that was under Serb occupation.